

Gemeente	: Boxtel	Objectnr.	: 29
Plaats	: Liempde	Datum invent.	: 12/1998
Straat + nummer	: Nieuwstraat 32 + ged. 34	Kwalificatie	: gemeentelijk monument
Kad. aanduiding	: E5654 en E5653		
Huidige functie	: [A] woonhuis; [B] kippenhok		
Oorspr. functie	: [A] boerderij; [B] klompenmakerswerkplaats		
Bouwtype	: [A] langgevelboerderij; [B] klompenmakerswerkplaats		
Bouwjaar	: [A] 1908; [B] ca. 1889		

Bouwgeschiedenis: Het kadastrale minuutplan van 1832 toont ter plaatse van het onderhavige pand een onbebouwd perceel bouwland ¹. Op de kadastrale schattingskaart van 1886 staat ter plaatse een pand ingetekend; destijds was dit -gezien vanaf de Dorpsstraat- het eerste pand aan de oostzijde van de Nieuwstraat, toen nog genaamd het *Boxtelsche Voetpad* ¹. Dit pand, dat eenzelfde contour had als het huidige nr. 32, was omstreeks 1860 gebouwd voor de klompenmaker Christiaan van Lieshout ^{2,3}. Omstreeks 1889 is er in de kadastrale legger sprake van *bijbouw*; dit betreft de klompenmakerswerkplaats aan de zuidoostzijde van het huidige pand ².

In 1908 wordt ter plaatse van het oude pand door de klompenmaker Adrianus Oerlemans een nieuw huis met stal en schuur opgetrokken, het huidige nr. 32 ^{2,4,5}.

Omstreeks het jaar 1929 is er sprake van *vergroting* ²; de boerderij is toen aan de noordzijde met ca. 8 meter verlengd i.v.m. uitbreiding van de stalruimte in de voormalige deel ('*schuurhaart*' ⁴); de hoge deeldeuren in de straatgevel zijn opgeschoven naar de nieuwe aanbouw en op de oude positie kwam een enkele staldeur, met aan weerszijden een stalvenster en erboven een hooiluik.

De volgende *bijbouw* vond plaats omstreeks 1933 ²; dit betrof de bouw van een varkensschuur op het achtererf (oorspronkelijk onder lessenaardak, later vergroot en voorzien van een zadeldak).

In oktober 1944 ondervond het pand schade door oorlogsgeweld ⁸.

In 1956 is achter de voormalige klompenmakerswerkplaats een groot kippenhok gebouwd ⁶.

Het omstreeks 1889 gebouwde noordelijk deel van de boerderij is in 1965 afgesplitst en verbouwd tot afzonderlijke woning (Nieuwstraat 34) ⁷.

In meer recente jaren is deze woning met ca. 3 meter uitgebreid in de oude boerderij: de scheiding ligt thans in het midden van de voornoemde enkele staldeur in de voorgevel. Bij de verbouwing is het ijzeren stalraam links van de staldeur vervangen door een woonhuis-venster; tevens is aan de achtergevel een oorspronkelijke aanbouw (privaat annex as- en zandhok onder lessenaardakje) afgebroken.

Beschrijving: Langgevelboerderij anno 1908, gelegen op de noordoost-hoek van de kruising Nieuwstraat, Oude Kerkpad en Akkerstraat/Nieuwe Erven. De lange straatgevel, waarin aan de rechter zijde het woonhuis en aan de linker zijde het voormalige bedrijfsgedeelte is te herkennen, ligt op korte afstand van de Nieuwstraat. Rechts opzij een klein open erf. Daaraan staat -naast het Oude Kerkpad- op korte afstand van de achterhoek van de boerderij een voormalige klompenmakerswerkplaats. Op de erfscheiding langs het Oude Kerkpad staat op het voorste deel een meidoornhaag, verderop een hoge ligusterhaag. Op het ca. 40 meter diepe achtererf staan enkele hoogstam-fruitbomen; verder een verbouwde varkensschuur (ca. 1933) en een groot kippenhok (1956; beton-constructie onder a-symmetrisch, met rode muldenpannen gedekt, flauwhellend zadeldak).

De oorspronkelijke boerderij is omstreeks 1929 aan de linkerkant met zo'n 8 meter verlengd (met dito hoofdvorm); dit deel is inmiddels verbouwd tot woonhuis (Nieuwstraat 24) en maakt geen deel uit van de inventarisatie.

Het pand beslaat een rechthoekig grondvlak van ca. 18 bij 7,5 meter (het noordelijk deel hiervan, ca. 4 meter, behoort thans tot Nieuwstraat 34). Het is gebracht onder een met blauwe oudhollandse pannen gedekt zadeldak met de nok evenwijdig aan de Nieuwstraat. Ter hoogte van de brandmuur staat een gemetselde vierkante nokschorsteen (afgetopt). Aan de linker zijde gaat het dak over in dat van nr. 34. Een speciezooam zorgt voor de aansluiting met de

kopgevel. In beide dakschilden nabij de brandmuur een ijzeren daklicht. Het dak is voorzien van eenvoudige mastgoten.

De bakstenen gevels zijn opgetrokken in kruisverband, met gesneden voeg (in voorgevel en voorste deel zijgevel vernieuwd met platvolle cementvoeg). Voor- en achtergevel zijn afgesloten met een dubbele muizetand-daklijst (bloktand en overhoekse tand), hetgeen wijst op een oorspronkelijk gootloos dak. Voorgevel met gecementeerde spatrand. Gevelopeningen voor- en zijgevel onder anderhalfsteens strek (bovenvensters met eensteens strek); bij de achtergevel onder rollaag. Vensters voorgevel en zijgevel met hardstenen lekdorpel; bovenvensters en vensters achtergevel gecementeerde lekdorpel. Muurankers met rechte schieter.

Nagenoeg alle kozijnen, ramen en deuren zijn oud, deels hergebruikt, mogelijk van de voorganger uit ca. 1860.

De voorgevel heeft nog de traditionele indeling met voordeur temidden van twee zesruits schuifvensters, en een dubbele staldeur; de hoge deeldeuren zijn verdwenen, in plaats hiervan een enkele staldeur en een stalvenster.

Rechts naast de voordeur een hardstenen eerste steen met inschrift: 'M.W. Oerlemans / 15/10 1908'. De voordeur is vernieuwd (de oude klampdeur is bewaard) en zit met een tweeruits bovenlicht in een geprofileerd kozijn met dito kalf (het kozijn is aangeheeld); hardstenen neuten en dorpel. De vensters zijn voorzien van een luikaanslag en klampluiken. Onder een brede anderhalfsteens korfboog een dubbele staldeur (opgeklampte kraaldelen) in steensponning. Ter plaatse van de oorspronkelijke dubbele deeldeur (een bouwnaad in de plint toont de oorspronkelijke dagkant) een getoogd, ijzeren stalraam (staand formaat, 3x3, kleppend bovenraam) onder rollaag, en een opgeklampte staldeur onder eensteens segmentboog, met steensponning (de scheiding tussen de nrs. 32 en 34 ligt halverwege deze deur). Hierboven, direct onder de dakvoet, een opgeklampt hooiluik in kozijn, met de stijlen op een rollaag. Het venster geheel links hiervan is recent geplaatst (oorspronkelijk de blinde muur van de achtergelegen tasruimte; later een stalraam als voornoemd). Links hiervan is de bouwnaad tussen het oorspronkelijke pand en de latere uitbreiding zichtbaar.

De kopgevel heeft aan de voorzijde een zesruits schuifvenster als in de voorgevel (de luiken zijn verwijderd); ter hoogte van de zolder een tweetal vierruits schuifvensters in geprofileerd kozijn. In de achtergevel zijn enige deurkozijnen en het opkamer- en keukenvenster vermoedelijk hergebruikt van de voorganger uit ca. 1860. Indeling woonhuisgevel van links naar rechts: een hooggeplaatst opkamervenster met roedenverdeeld schuifvenster (2x3 + 1x3; kleppend bovenlicht) met luikaanslag en klampluiken van brede delen (voorzien van oude grendel), eronder een klein kelderlicht met diefijzers, de achterdeur (klamp, kraaldelen) met tweeruits bovenlicht in geprofileerd kozijn met kalf, het keukenvenster met luikaanslag en luiken van brede delen (vierruits schuifvenster; oorspronkelijk met een in Liempde vaker toegepaste karakteristieke raam-indeling uit het derde kwart van de 19de eeuw: 3x4 + 2x4 met brede middenroede [mengvorm 18de-eeuws en Empire-venster]). Langs de gevel ligt een stoep (klinker-vijlslag), met naast de achterdeur een schraapijzer. Nabij de achterdeur stond de waterput. In de stalgevel een tweetal klampdeuren (kraaldelen) met geprofileerd kozijn, waarvan het rechter met kleppend tweeruits bovenlicht; ertussen een (gewijzigd) stalraam als in de voorgevel.

Interieur. De indeling van het woonhuis is nog oorspronkelijk. Linksvoor de huiskamer met de voordeur in huis (oorspronkelijk met bedstede en bakoven tegen de brandmuur). Rechtsvoor een kamer met tegen de achtermuur een bedstede/kastwand. Rechtsachter een kelder (met blauwzenvloer en balkenzoldering), opkamer (oorspronkelijk met bedstedewand) en bordestrap naar zolder. Linksachter een grote keuken met fraaie tegelvloer (driekleurige, 3x3 geblokte tegels) en boerenschouw tegen de tussenwand met de huiskamer; betegelde boerenschouw met gehoute bordenlijst en een zeskant, omtimmerd kijkgat (de bakovendeur en het sokketelstookgat in de brandmuur zijn gedicht); gepleisterde lambrizing met geschilderde houtimitatie. Gehoute paneeldeuren en architraven; dito pseudo-paneeldeuren (spiegelklampdeuren) naar kelder en opkamer. Op de open zolder (beschieting met gepleisterde rietmatten) is aan waatzijden van het brede, taps toelopende schoorsteenkanaal met kraaldelen een kleine slaapkamer afgetimmerd.

Klompemakerswerkplaats. Dit gebouwtje beslaat een rechthoekig grondplan (ca. 3,5 bij 6,5 meter) en heeft een met blauwe en rode (noordschild) oudhollandse pannen gedekt, gootloos zadeldak (met strodokken) met de nokrichting haaks op de Nieuwstraat; aan de noordgevel gedeeltelijk een latere aanbouw (XXb; varkenshok) onder aankappend lessenaardak. Muurwerk kopgevels in kruisverband, toppen in halfsteens verband (jonger metselwerk; oorlogsschade?); zijgevels met muurdammen aan binnenzijde, deels halfsteens verband, deels kruisverband. In de kopgevels en rechtér zijgevel grote lichtopeningen onder latei; vernieuwde ramen; in de toppen een klein vierkant kozijn met luikaanslag. In de noordgevel een klampdeur van brede delen in geprofileerd kozijn en een klein venster met luikaanslag en vierruits raam. Inwendig in tweeën gedeeld door een houten wand; in het voorste deel klompemakerswerkplaats, het achterste deel in gebruik als kippenhok.

Motivering: Langgevelboerderij anno 1908 met klompemakerswerkplaats uit ca. 1889. Van cultuurhistorische waarde vanwege de bouwtypen, vanwege de zeldzaamheid van de klompemakerswerkplaats, vanwege de gaafheid van hoofdvorm en detaillering, alsmede vanwege de kwaliteit van het woonhuis-interieur.

Situeringswaarde als beeldbepalend onderdeel van de agrarische bebouwing aan de Nieuwstraat, als karakteristiek ensemble van boerderij met naastgelegen klompemakerswerkplaats, mede bepaald door de erfinrichting en -beplanting.

De klompemakerswerkplaats is van bijzondere waarde voor de sociaal-economische ontwikkelingsgeschiedenis van Liempde als uniek overblijfsel van de in de 19de eeuw op grote schaal als huisindustrie ontwikkelde klompemakerij.

Bronnen:

- ¹ Rijksarchief Noord-Brabant te 's-Hertogenbosch. Kadastraal minuutplan 1832; Liempde/Liempde E1 nr. 364. Kadastrale schattingskaart 1886; E1395.
- ² Gemeentearchief Liempde. Inv.nrs. 3313-3318 Kadastrale leggers; Art. 1096 [1859-1908] Christiaan van Lieshout, klompemaker /1893: Th. C. van Lieshout; Kerkeind E364 [bouwland]; dienstjaar 1861: E1394 [bouwland] + E1395 [huis & erf]; 1890: E1810 [huis A79 & tuin] dienstjaar 1890 bijbouw > E1892 [huis A73, schuur & tuin]; dienstjaar 1908 verkoop. Art. 2385 [1908-1936] Adrianus Oerlemans, klompemaker; 1908: E1892 dienstjaar 1911 sloping enz.; 1911: E1892 [huis, werkplaats, tuin & erf] dienstjaar 1930/31 vergroting; dienstjaar 1931: E1892 [huis, werkplaats, tuin & erf] dienstjaar 1934 bijbouw; 1934 E1892 [huis, stallen, bergplaats, tuin & erf] dienstjaar 1936 scheiding. Art. 2984 [1936-...] Henricus Cornelis van Mensvoort; E1892 [huis, stallen, bergplaats, tuin & erf] dienstjaar 1957 stichting (= hok); dienstjaar 1967 verandering (= 2 huizen); dienstjaar 1968 splitsing > E2893 [huis, stal, schuur & tuin].
- ³ Gemeentearchief Liempde. Inv.nr. 2650 Bevolkingsregister, 1850-1860, I; f°319 (= ca. 1859/60), Christiaan van Lieshout (= *nieuw gesticht huis*).
- ⁴ Gemeentearchief Liempde. Bouwvergunning 1-10-1908, dossier nr. 1908/3, A. Oerlemans, woonhuis, met tekening (voorgevel en grondplan) en bouwaanvraag 1-10-1908.
- ⁵ Gemeentearchief Liempde. Inv.nr. 1424 Register van notulen van b&w, mrt 1907 - mrt 1912; 24-10-1908, vergunning voor Adr. Oerlemans om "zijn aangekocht woonhuis staande alhier in Kerkeind A1 geheel te vernieuwen".
- ⁶ Archief BWT Liempde. Bouwvergunning 1956, dossier 1956/29, bouw kippenhok.
- ⁷ Archief BWT Liempde. Bouwvergunning 1965, dossier 1965/30, verbouwing tot 2 woonhuizen.
- ⁸ Historische werkgroep Liempde. Gegevens betreffende de boerderij Nieuwstraat 32, opgemaakt door C. Smulders, 4-12-1985 (handschrift).